

Fingon asiantuntijalausunto Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta 2024

Sivistysvaliokunnalle

Asia: VNS 4/2024 vp Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko

Fingo kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta (VNS 4/2024 vp) keskittyen erityisesti valiokunnan toimialan kannalta keskeisiin kysymyksiin ja selonteon lukuun 4.2.2 (Koulutustaso nousuun).

Orpon hallituksen *Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko* (Talkyt) painottaa taloussuhteita. Selonteon ohjaavuus on heikkoa, koska kestävä kehitys ja ihmisoikeuksien edistäminen sekä kehityspolitiikan kansainväliset määritykset ja Suomen sitoumukset eivät juurikaan tule esille. Edellytyksiä kehityspolitiikan toimeenpanolle kavennetaan merkittävästi hallituskaudella määrärahaileikkauksin: noin neljäsosa varsinaisista kehitysyhteistyömäärärahoista on määrä leikata. Koulutukseen kohdennettavia kehitysyhteistyömäärärahoja leikataan noin 30 %. Talkytin laatimisprosessissa kansalaisyhteiskuntaa osallistettiin heikosti.

Näistä puutteista huolimatta Suomen pitkäjänteisen kehityspolitiikan ja Suomen vahvuuksiin perustuvan kehitysyhteistyön toimeenpano on mahdollista, kun Talkyt-selontekoa ja *Ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa* (Utp) pidetään ulko- ja kehityspolitiikan kokonaisuutena. Kehityspolitiikan pitkäjänteiselle työlle köyhyyden ja eriarvoisuuden poistamiseksi sekä kestävä kehitys ja ihmisoikeuksien edistämiseksi on Utp-selonteosta edelleen nousevat edellytykset. Hyödyllistä on, että Talkyt-selonteon linjaukset kannustavat suomalaisia toimijoita etsimään uusia kumppanuuksia ja tapoja edistää kestävä kehitys kansainvälisesti. Kauppapolitiikalla voidaan edistää kestävä kehitys, jos kauppapoliittisille toimille osoitetaan kestävä kehityksen tavoitteet.

Suosituksia Talkyt-selonteon toimeenpanoon

1. Kehityspolitiikan päämäärinä pidetään – vaikka niitä ei ole selonteossa ilmaistu – Suomen kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti köyhyyden poistamista ja eriarvoisuuden vähentämistä sekä kestävä kehitys ja ihmisoikeuksien vahvistamista.
2. Kehitysrahoituksessa tavoitellaan edelleen Suomen kansainvälisten sitoumusten mukaisesti 0,7 % BKT:osuutta koko kehitysyhteistyörahoituksen osalta, 0,2 % ohjaamista vähiten kehittyneille maille (nk. LDC-maat, ”least developed countries”) ja sitä, että vähintään 85 % kehitysrahoituksella toteutetuista toimita tukee sukupuolten tasa-arvoa.
3. Kehitys- ja kauppapolitiikan toimet ja tavoitteet kytketään kestävä kehityksen tavoitteisiin. Kehitysyhteistyömäärärahalla tuettavalla kauppa- ja yritystoiminnalla pyritään tuottamaan tavoiteltuja kehitysvaikutuksia, joista tärkeimpiä ovat köyhyyden poistaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen. Tavoitteiden toteutumista seurataan ja niistä raportoidaan.
4. Ulkopoliittikkaa, erityisesti kauppa- ja kehityspoliittikkaa, ohjaamaan kootaan ja linjataan ulkoasiainhallinnossa järjestöjen tuella toimet, joilla tuetaan LDC-maita.
5. Kauppapolitiikan ja kehityspolitiikan synergiaa vahvistetaan myös niin, että Suomi osana EU:a tukee kehittyviä maita, erityisesti vähiten kehittyneitä, pääsemään reilulla tavalla osaksi maailmankauppaa. LDC-maiden oman kantokyvyn vahvistamiseksi Suomi toimii niin, että erityisesti näillä mailla on paremmat mahdollisuudet viedä hyödykkeitään Euroopan unioniin.

6. Suomi kiinnittää erityistä huomiota kehittyvien maiden demokratian ja kansalaisyhteiskuntien tukemiseen kehityspolitiikassa. Ulkoministeriö laatii yhdessä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa oppaan tai ohjeistuksen ulkoasiainhallintoon ja suomalaisille kaupan ja kehityksen toimijoille siitä, miten ja miksi kansalaisyhteiskuntaa voidaan kumppanimaissa tukea ja hyödyntää yhteisten taloudellisten ja yhteiskunnallisten tavoitteiden edistämiseksi. Oppaassa kiinnitetään huomiota demokratian, rauhan, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden sekä ihmisoikeuksien edistämiseen. Suomalaisen kansalaisyhteiskunnan osallisuutta poliittisiin prosesseihin vahvistetaan.
7. Suomi kehittää ilmasto- ja ympäristöpolitiikan ohjausjärjestelmää strategisesti. Yhteistyötä eri ilmastotoimijoiden välillä syvennetään ja järjestöjen erityisosaaminen tunnustetaan. Kehittyvien maiden tarpeet huomioidaan ja niihin vastataan asianmukaisilla keinoilla.
8. Kehitysrahoitusleikkausten kohdennuksista päätettäessä on huolehdittava Suomen kehityspolitiikan painopisteiden riittävästä resurssoinnista.

Koulutus Suomen kehityspolitiikan painopisteinä

Koulutus on yksi Suomen kehityspolitiikan painopisteistä, jonka tavoitteena on kaikkien pääsy laadukkaaseen ja saatavissa olevaan koulutukseen ja hyvät oppimistulokset. Toteutuksessa keskitytään tyttöjen koulutukseen, opettajankoulutukseen, ammatilliseen koulutukseen sekä vammaisten henkilöiden koulutukseen, kouluruokailuun ja digitaaliseen oppimiseen. (s. 24–25)

Suomella nähdään olevan paljon mahdollisuuksia koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatioiden kärkeä sekä koulutusviennin ja -teknologian saralla. Koulutusta ei kuitenkaan voida viedä globaaliin etelään kestävästi, ellei **rakenneta paikallisen toimintaympäristön, osaamisen, omistajuuden ja osallisuuden varaan**. Paikallisella kansalaisyhteiskunnalla on arvokasta tietoa ja kokemusta koulutuksen toteuttamisesta ja syrjäytyneiden ryhmien osallisuuden edistämisestä omissa toimintaympäristöissään. Kumppanuudet paikallisten kansalaisyhteiskunnan kanssa tarjoavat vastavuoroisia oppimismahdollisuuksia ja kaikkien osapuolten kapasiteetin vahvistamista.

Kehitysrahoitusleikkausten kohdennuksista päätettäessä on huolehdittava Suomen kehityspolitiikan painopisteiden riittävästä resurssoinnista. Leikkausten jälkeen Suomen varsinaisen kehitysyhteistyön rahoitus tulee olemaan hallituskauden päättyessä noin 50 % matalampi kuin 10 vuotta sitten. Koulutukseen kohdistuvaa kehitysyhteistyötä leikataan 30 % vuoden 2023 tasosta. Jotta jäljelle jäävä rahoitus voidaan kohdentaa mahdollisimman tuloksellisesti, Suomen on syytä harkita selkeän tavoitteen asettamista koulutukseen kohdennetulle rahoitukselle. Ulkoministeriön käytössä olevaa koulutusalan asiantuntemuksesta on huolehdittava.

Korostamme **koulutuksen tukemisen tärkeyttä köyhyyden vähentämisen ja kestävä kehityksen edistämisen näkökulmasta**. Kehityspolitiikan kansainvälisesti sovittuna päämääränä on köyhyyden poistaminen. YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO:n tutkimukset osoittavat, että köyhyydessä elävien määrä puolittuisi, jos kaikki aikuiset suorittaisivat toisen asteen koulutuksen¹. Tästä huolimatta köyhyyden vähentäminen koulutuksen avulla ei nouse selonteossa esille. Huomiota tulisi kiinnittää haavoittuvassa asemassa olevien lasten koulutukseen, erityisesti vähiten kehittyneissä maissa (LDC). **Kriisikoulutuksen merkitys tulee huomioida**, niin että koulutuksen merkitys näkyy selkeämmin myös humanitaarisessa avussa ja hauraissa konteksteissa.

Talkyissä korostetaan naisten, tyttöjen, vammaisten henkilöiden ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien edistämistä. Tämä on erittäin tärkeää yhdenvertaisuuden kannalta. Samalla tulisi vahvistaa **lapsen oikeuksien edistämistä** koulutuksen avaintekijänä. Suomen keskittyessä erityisesti **tyttöjen koulutukseen** on tärkeää edistää seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia, sillä YK:n seksuaali- ja lisääntymisterveysjärjestö UNFPAn mukaan tahattomat teiniraskaudet

¹ [reducing-global-poverty-through-universal-primary-secondary-education.pdf](#) | UNESCO UIS

johtavat usein koulunkäynnin keskeytymiseen². Lapsiavioliitot estävät koulutusta, ja kuukautiset aiheuttavat poissaoloja. Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus, seksuaaliterveyspalvelut ja kuukautishygienian mahdollistaminen kouluissa edistävät tehokkaasti tyttöjen koulutusta.

Hallituksen sitoumus parantaa haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien koulutusta on myönteinen.

Vähemmistökieliä puhuvat ihmiset ovat haavoittuvassa asemassa oleva ryhmä. UNESCO:n mukaan 40 % maailman väestöstä ei ole mahdollisuutta saada opetusta puhumallaan tai ymmärtämällään kielellä³. Tämä vaikuttaa oppimistuloksiin ja estää monia alkuperäiskansoja ja etnisiä vähemmistöjä saamasta osallistavaa ja laadukasta koulutusta. Äidinkieleen perustuva monikielinen opetus tulisi sisällyttää osaksi Suomen osallisuutta edistävää politiikkaa, jossa voidaan hyödyntää Suomen asiantuntemusta.

Laadukas koulutus ei ole mahdollista ilman, että **opettajien työelämän ihmisoikeudet** ovat kunnossa. Järjestäytymis- ja lakko-oikeus, riittävä palkka, turvalliset työolosuhteet ja ammatin arvostus vaikuttavat koulutuksen laatuun. Kun opettajat voivat työskennellä ihmisarvoisissa olosuhteissa, hyötyvät yksilöiden lisäksi koko yhteisöt. Kun koulutus mahdollistaa kaikkien osallisuuden yhteiskunnassa ja opettajilla on tarvittavat valmiudet inklusiivisuuden ja demokratian edistämiseksi, voidaan saavuttaa myös talouskasvua, tasa-arvon toteutumista ja vähentää lapsiavioliittoja ja lapsityötä.

Koulutusalan kehitysyhteistyötä **tulee kehittää tiiviissä yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa**, joiden osaamista ei tällä hetkellä hyödynnetä suomalaisessa koulutuksen kehitysyhteistyössä tai esimerkiksi opettajakoulutuksen opetussuunnitelmien kehittämisessä. Järjestöt tekevät työtä kymmenissä maissa tuhansissa kouluissa. Monitoimijayhteistyötä kehittäessä tulisi noudattaa Suomen opetusalan kehitysyhteistyön evaluointiraportin (2023) suosituksia, ja kansalaisjärjestöjen tulee toimia tasavertaisina asiantuntijakumppaneina yhteistyön toimintamallien kehittämisessä.

Hallitus ilmoitti 10.6.2024, että **kansalaisjärjestöjen viestintä- ja globaalikasvatustuki** (VGK) lakkautetaan vaalikauden ajaksi. Suomalaisten järjestöjen toteuttama globaalikasvatus on ollut tuloksellinen ja tärkeä tapa toteuttaa opetussuunnitelmaa sekä Suomen kansalainvälisiä velvoitteita YK:n Agenda2030-toimintaohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Lakkauttämispäätös tulisi perua tai vähintään kyseisille järjestöille sekä rauhantyön järjestöille tulisi tarjota vuodelle 2025 muutostuki, jonka turvin ne voivat muuntaa muuten lopetettavaa toimintaansa siten, että järjestöt pystyvät yhä tuottaa yhteiskunnallista hyötyä, vaikka valtion tuki lakkaa. Tämä voi tarkoittaa esim. yhteisömuodon muuntamista tai muita järjestön organisaation järjestelyitä tai järjestön työn koostamista muiden toimijoiden hyödynnettävissä oleviksi materiaaleiksi.

Kansainvälisen yhteistyön osalta Suomen on tärkeä jatkaa tukeaan kansainvälisille koulutusrahastoille. Uuden EU-komission aloittaessa Suomen on tärkeää vaikuttaa koulutuksen säilymiseen unionin kehitysyhteistyön painopisteenä.

Selonteossa on havaittavissa **tiede-, taide-, kulttuuri-, urheilu- ja nuorisoasioiden** puuttuminen.

Keskeisimmät kehityspoliittiset havainnot selonteosta

Talkyt poikkeaa sävyiltään ja painotuksiltaan Utp-selonteosta, jossa sitoutuminen kestävän kehityksen edistämiseen on selkeämpää. Utp-selonteossa **Agenda 2030** on Suomen toimintaa velvoittava ja linjaava ohjenuora. Talkyt-selonteossa vain mainitaan, että kehityspoliittikka perustuu kestävän kehityksen periaatteille, kehityspoliittikan tavoitteena ei sanota olevan kestävän kehityksen saavuttaminen, eikä sitä toimenpiteissä mainita lainkaan.

Fingon tietojen mukaan Talkytin ei kuitenkaan ole tarkoitus ohjata yksinomaisena ohjenuorana Suomen kehityspoliittikkaa, vaan pitkäjänteinen työ köyhyyden ja eriarvoisuuden poistamiseksi sekä kestävän kehityksen edistämiseksi on lähtökohtana tulevallekin kehityspoliitikalle. **Selontekoja onkin luettava rinnan, jotta ne muodostavat kattavan kokonaisuuden ulkopoliitiikasta.**

² www.unfpa.org/adolescent-pregnancy

³ <https://www.unesco.org/en/articles/why-mother-language-based-education-essential>

Talkyt-selonteosta puuttuvat kansainvälisten velvoitteiden mukaiset **kehityspolitiikan päämäärä ja tavoitteet**. Suomen kehityspolitiikan ja kehitysyhteistyön kokonaisvaltaiseksi tavoitteeksi on kirjattu ”kaupan ja kehityksen entistä tiiviimpi yhteys.” (s.21) mutta se ei ole kansainvälisten sitoumusten mukainen tavoite. Suomen kehityspolitiikan päämäärinä on ollut köyhyyden poistaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen sekä kestävän kehityksen edistäminen.

Kehityspolitiikan painopisteet ovat osin muuttuneet seuravanlaisiksi: naisten ja tyttöjen oikeudet (ml. SRHR), koulutus, ilmatotoimet ja Ukraina. Kehittyvien maiden vastuuta omasta kehityksestään halutaan vahvistaa, mutta kestävän talouden ja ihmisarvoisen työn edistäminen ei ole enää yhtenä painopisteenä. Tämä on kielteinen muutos, sillä ihmisarvoisen työn edistäminen olisi luonteva ja tärkeä vastinpari teollistumisen, investointien ja yleisemmin talouden modernisaation edistämiseksi.

Talkytissa ei ole kirjausta kehityspolitiikan **ihmisoikeusperustaisuudesta**, mutta selonteossa linjataan Suomen tukevan toimivaa demokratiaa, oikeusvaltiota, ihmisoikeuksia ja elinvoimaista kansalaisyhteiskuntaa (s. 5). Ne eivät kuitenkaan ole enää yhtenä kehityspolitiikan painopisteenä, eikä niille ole asetettu toimenpiteitä. Kauppa ei itsessään edistä näiden asioiden toteutumista, ellei kaupalle aseteta kestävää kehitystä edistäviä tavoitteita.

Selonteon myötä hallitus **ehdollistaa** kehitysyhteistyön samoin periaattein kuin tekee hallitusohjelmassaan, eli tuen vastaanottajien tulee tukea kansainvälistä sääntöperusteista järjestelmää, vastaanottaa omia kansalaisiaan ja vastustaa Venäjän sotaa Ukrainassa.

Kehitysyhteistyön rahoitus ei ole sidottu kansainvälisesti velvoittaviin tavoitteisiin. Rahoitustasona 0,7 % bktl:stä ei ole kirjattu selontekoon. Muitakaan rahoituksen tavoitelukuja – 0,2 % bktl:stä vähiten kehittyneille (LDC) maille, 85 % tasa-arvoa tukeviin toimiin – ei ole esitetty. Sitoutumista **LDC-maiden** tukemiseen ei myöskään ole. Talkyt ei täysin selvennä, mitä **kauppaa tukeva kehitysyhteistyön rahoitus** tulee olemaan ja miten sen tuloksellisuutta mitataan ilman tavoitteita. Nämä ovat puutteita selonteossa, mutta niiden ei tulisi estää Suomea edelleen tavoittelisi näitä rahoitusosuuksia, sillä olemme maana niihin kansainvälisesti YK:n ja EU:n puitteissa sitoutuneita. Kysymyksiksi jää, tarvitseeko Suomi kehitysyhteistyörahoitusta kansainvälisten taloussuhteidensa tueksi tai miten Suomi varmistaa, ettei kehitysyhteistyörahoitus tarkoita OECD DACin säädösten vastaisesti sidottua tukea, joka tutkitusti vain lisää apuriippuvuutta.

Selonteko **keskittyy Suomen strategiseen etuun ja hyötyyn**. Kehitysajattelua selonteossa ohjaa Suomen tie (s. 20), jonka reseptiä tuodaan kehityspolitiikkaan. Muistutamme, että kestävien ja kontekstiinsa sopivien tulosten saavuttamiseksi kehitysyhteistyöllä tulisi tukea jokaisen maan omaa tietä, eli paikallista osaamista, innovaatioita ja päätöksentekoa.

On myönteistä, että Orpon hallitus osoittaa sitoutumisensa teollistumisen, kaupan ja investointien tukemiseen kehittyvissä maissa, ja että toiminnan toteutuksessa on vahva EU-painotus. Myönteistä on myös pyrkimys vivuttaa yksityistä rahoitusta kehitystarpeisiin (mm. s. 20) - jos pyrkimykselle osoitetaan kestävää kehitystä tukevia tavoitteita ja toimenpiteitä. Tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan monialaisia toimia, koska kauppasuhteet kehittyvien maiden kanssa eivät ole kumppaneiden epäsuhtaisen aseman takia tasa-arvoisia. Muistutamme, että selonteossa esitettyjä toimintaympäristöä vakauttavia toimia (mm. s. 34) ovat mm. julkisen sektorin peruspalveluiden kehittäminen, joita ei voida saavuttaa kestävästi keskittymällä vain kaupallistaloudellisilla suhteilla.

Kokonaisuudessaan **selonteon laatisprosessi ei ollut läpinäkyvä**. Järjestöt saivat osallistua vain alkuvaiheen lausunnoilla, mutta missään vaiheessa tekstejä ei päästy kommentoimaan.

Lisätiedot

Ilmari Nalbantoglu, johtaja, vaikuttaminen | ilmari.nalbantoglu@fingo.fi | 050 317 6693
Anna Hyvärinen, asiantuntija, vaikuttaminen | anna.hyvarinen@fingo.fi | 050 317 6744

Fingon analyysi Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta:
[Fingon analyysi Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta 2024 - Fingo](#)

Liite: Fingon näkemykset Ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta

Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa on myönteisellä tavalla pidetty kiinni useista Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan pitkän linjan periaatteista. Erityisen tärkeitä periaatteita ovat sitoutuminen sääntöperusteisen ja monenkeskisen maailmanjärjestyksen edistämiseen sekä kestäväan kehitykseen, sillä ne ovat edellytyksiä sekä Suomen että maailman vakaudelle ja hyvinvoinnille pitkällä aikavälillä. Näissä periaatteissa selonteko ei kuitenkaan ole kovin konkreettinen – toimeenpanossa konkretisointiin on tärkeää kiinnittää enemmän huomiota. Konkreettisten linjausten painopiste on sotilaallisessa turvallisuudessa ja taloussuhteissa, jolloin inhimillinen turvallisuus kokonaisuutena jää toissijaiseksi.

Fingo suosittelee toimeenpanossa huomion kiinnittämistä erityisesti:

- mainittujen pitkän linjan periaatteiden konkretisointiin,
- kestäväan kehityksen aseman vahvistamiseen,
- kehityspolitiikan kansainvälisesti sovittuihin tavoitteisiin,
- monitoimijayhteistyöhön, erityisesti yhteistyöhön kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Fingon suositukset Utp-selonteon toimeenpanoon

1) Sanoista tekoihin: selonteossa on perusteltu ja hyviä linjauksia, jotka jatkavat Suomen ulkopolitiikan pitkäjänteisyyttä. Kuitenkin sotilaallinen turvallisuus ja taloussuhteet painottuvat; sen sijaan sääntöperusteisuutta, monenkeskisyyttä, kestäväa kehitystä, ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja demokratiaa koskevissa linjauksissa on vähän konkretiaa. On tärkeää, että hallitus toteuttaa myös näitä linjauksia tavoitteellisesti.

2) Kestävä kehitys punaiseksi langaksi toteutuksessa: kannustamme hallitusta ottamaan vakavasti kestäväan kehityksen – mukaan lukien ihmisoikeuksien ja demokratian - edistämisen selonteon toteutuksessa. Ne löytyvät tekstistä, joka on hyvä. Toteutuksessa niitä tulee painottaa, sillä ne ovat itseisarvoja ja edellytys pitkäjänteisesti muille ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteille.

3) Tavoitteellisuutta kansainvälisten kehityspoliittisten velvoitteiden toteutukseen: Kansainvälisten velvoitteiden köyhyyden poistamisesta ja eriarvoisuuden vähentämisestä tulee olla vahva osa toimeenpanoa. Suomen pitkäaikaisen vaikuttavuuden varmistamiseksi kehityspoliittisen fokuksen tulee olla vähiten kehittyneissä maissa. Nämä mainitut ovat tärkeitä periaatteita, kun kehitysyhteistyötä ja Suomen taloussuhteita selonteon mukaisesti yhdistetään.

4) Kolmannen sektorin hyöty käyttöön: suomalaiset järjestöt toimivat laajasti maailmalla ja pitkälti samojen arvojen (ihmisoikeudet, kestävä kehitys) puolesta, joita selonteossa on kuvattu. Järjestöt voivat olla selonteon toimeenpanossa tärkeä voimavara. Kuvaavaa on, että Fingon jäsenistä noin 150 toimii noin 100 maassa: tämä on virallisen Suomen lähetystöverkoston rinnalla merkittävä läsnäolo maailmalla. Selonteossa viitataan myönteisesti yhteistyöhön kansalaisjärjestöjen kanssa (s.43). Järjestöt ovat valmiita rakentamaan yhteistyöhön aina, kun arvopohjat kohtaavat.

Suomella on myös mahdollisuus edistää kansalaisyhteiskunnan edellytyksiä globaalisti. Kansalaisyhteiskunnalla on itseisarvonsa lisäksi tärkeä tehtävä esimerkiksi demokratian, tasa-arvon, ihmisoikeuksien ja useiden kehitystavoitteiden edistäjänä.

Fingon analyysi Utp-selonteosta: <https://fingo.fi/ajankohtaista/kannanotot/fingon-analyysi-utp-selonteosta/>